

VADAS
ATIDARANT TIKSLI J IR GAMTOS MOKSL
SEKCIJOS POS D
L. K. M. AKADEMIJOS SUVAŽIAVIMO METU

Tikslis j ir gamtos moksl pad t Lietuvi Katalik Mokslo Akademijoje apsprendžia vairi k rybini iniciatyv bendravimo reikalingumas ir kult ros visumos siekimas.

M s epocha vystosi tikslis j moksl revoliucijos ženkle. Ir tai jau n ra XVIII šimtetyje prasid jusios industrin s revoliucijos t sa. Tai yra labiau grandinin s reakcijos užuomazga, rodanti ženkl išsivystyti mokslinio tyrimo eksplozij . Medžiagos tyrime ir, sakytume medžiagin je k ryboje, atveriamas naujas lapas. Industriniame išsivystyme vyravo pagrindinis klausimas *kaip*. Naujoji medžiagin s k rybos revoliucija šuolinio progreso takoje eina tok išsivystymo laipsn , kad gana greit be jos pa ios specialios intencijos ji bus pastatyta prieš klausim *kod l?*

Tokiam klausimui kylant ir laikin j medžiagin s k rybos ties problemose, artimesnis bendravimas tarp tikslis j gamtos, laisv j humanistini ir metafizini moksl aktual s.

Naujieji išradimai, kurie jau dabar yra nuostab s, yra tiktai pradžia chemijos fizikos, biologijos išsivystymo. M s netolimos praeities medžiagos supratimo koncepcijos radikalai yra pakeistos. Neužilgo b sime liudininkai, dalyvaj atpažinime labai fundamentali medžiaginio pasaulio paslap i . Pastarosios lygiai radikalai keis m s mikro-atomini ir makro-erdvini j g supratim .

Tikslis j moksl pažanga tiek absorbuoja dirbaniuosius medžiagin je k ryboje, tiek atitraukia eksperimentatoriaus d mes nuo visumos suvokimo, kad savaime veda vis didesn specializacij , nuolatin k rybini disciplin skilim , ypatingai du lyg ir priešiškus frontus : tiksluosius gamtos mokslus ir laisvuosius humanistinius mokslus ar menus. Eksperimentoriai gamtininkai apsvaig laim jimais dievina medžiagin s k rybos pažang , laikydami laisvuosius humanistinius mokslus mažiau reikšmingais, gal šiek tiek naudingais tiktai laisvalaikio pa vairinimui.

Humanistai gi tiksliesiems mokslams tepriskiria reikšm s tiek, kiek jie paj gia sukurti medžiagines g rybes, kiek jie apdoroja

civilizacij , nes technikinis primityvumas ir ši laik humanist n ra m giamas. Ir kaip yra nelemtinga — didysis progresas, vie- toje ties s keli visuotinajam kult ros vieningumui ir visumos pažinimui, veda k rybini disciplin dezintegracij .

Sen j amži kult ros laikais visapusiškas žinojimas buvo labiau vertinamas, ar jis buvo kil s iš tiksli j mokslo fakt kaip Pitagoro geometrini fig r , ar Archimedo žem s traukos steb jim , ar iš abstrak i Platono ir Aristotelio m stym . Viduramžiai koncentravosi dvasiniame pasaulyje — klest jo filosofija, literat ra, grožiniai menai. Renesansas permet d m si nuo dvasin s minties j medžiag . Bet vis tiek ilgus amžius poetai, literatai, menininkai neveng absorbuoti tiksli j mokslo žini . O tiksli j moksl atstovai gyveno laisv j men skelbiam id j dvasia. Net toks Leonardo da Vinci pats savo asmenyje jung ir did meninink ir išrad j . Dar kelet dešimtme i atgal nebuvo taip ryškaus konflikto tarp tiksli j ir humanistini moksl . Pa iuose huma- nistiniuose mokluose nebuvo toki tendencij , kaip dabar, atsiri- boti nuo metafizini svarstym . Siekiant kult ros visumos, meta- fiziniai svarstymai yra neišjungiami, nes jie neabejotinai sudaro svarb veiks n žmogaus minties pasaulyje.

Medžiagin s k rybos šuoliai naujaisiais laikais išk l chemikus, fizikus, biologus bei technologus žmonijos intereso priek . Ir j labai s kmingas aktyvumas užtemd laisvuosius humanistinius menus.

Tarp t dviej k rybini disciplin , be abejo, yra pažinimo metod skirtingumas. Jeigu tikslieji mokslai prieina nuo maž fakt , nuo laikin ties atidengimo prie visumos supratimo, tai laisvieji humanistiniai mokslai stengiasi pažinti visum iš karto, j vaizduodami savo pergyvenimais kaip mato ir kaip jau ia. Ir jeigu tiksli j moksl pasaulio pažinimas yra dalykinis, bejausmis, šaltas, tai humanistini moksl yra jausminis, spalvingas, vaizdi- nis, jungi s visus žmogiškus pergyvenimus džiaugsm , li d si, meil .

Tie metod skirtingumai netur t duoti pagrindo k rybinio pažinimo dezintegracijai. Priešingai jie tur t ugdyti tarpusav pagarb vienos disciplinos kitai, kiek kiekviena j yra s kminga savoje srityje ir savais metodais.

Kiek kart tikslieji mokslai nesilaik savo atsargaus bet pla- ningo kelio ties per eksperiment , per maž fakt nuosekl aiškinim , tiek kart jie nuvyl netiktai kitus bet ir save. Tas ypatingai ryšku, kai iš maž eksperimento fakt darydavo nepa- gr stas filosofines išvadas, lie ian ias net žmogaus metafizin pa- saul . Tie bandymai liko savotiškai tragikomiški. Taip ly-

giai kiek kart humanistai pasimet m gino pasisavinti ar suabsoliutinti ribotus tikslus moksl d snius ar iš laikin j d sni sudar nekei iamas dogmas, kaip, pavyzdžiui, reliatyvumo princip , skirt fizikos apraiškoms, perkeldami minties pasauli, ar iš istorinio lemiam j vyki d snio sudarydami dogm politinei ideologinei sistemai, tiek kart žinojimo visumos siekimui, kult ros vieningumui buvo atimama prasm ir tikslas. Ryšis ir santykis tarp tikslu j ir humanistini moksl yra pavojuje tiktai d l t abipusi nenuoseklum . Kai gr sia disciplin dezintegracija, kai tie priešingumai pažeidžia visumos pažinimo dvasi ir jos siekimo nor , tada susidaro neatid lietina proga krikš ioniui k r jui pasidaruoti, nurodyti bendr pagrind ir siekti atstatyti vieningum tarp medžiagin s ir minties dvasin s k rybos.

Abi šios k rybin s disciplinos, nors vartoja skirtingus metodus, bet iš santykio žinojim ir ties yra ant to paties pagrindo, ir esminiai imant jos susitiks prie to paties tikslo — b tent tiesos, kuri yra k rybin s disciplinos nepakei iama, nesugriaunama, o tiktai jos paž stama ir priimama.

Krikš ionis k r jas kiekvienai disciplinai pripaž sta jos savit keli , stengiasi visoms disciplinoms skirti reikiamo d mesio ir bendradarbiavimu atstatyti k rybin vieningum .

vairi k rybini disciplin bendravimo dvasia kaip tiktai ir prasmina tikslu j ir gamtos moksl sekcijos reiškim si L.K.M. Akademijos darbuose. Labai specialiais profesiniais klausimais lie tuviui tikslu j moksl atstovui yra lengva pasireikšti profesin se gyvenamojo krašto organizacijose. Tas pasireiškimas yra ten ir naudingas ir prasmingas. Mažumos bendruomen je tikslu j moksl atstov užsidarymas tiktai savoje grup je neturi tiek prasm s ir reikšm s, kiek t pa i tikslu j moksl atstov bendravimas toje pa ioje mažumos bendruomen je su humanistini moksl atstovais, nes tuo yra siekiama plataus disciplin vieningumo ir visumos pažinimo uždavinio, o ne vien socialinio bendravimo siaur specialist rate.

Tokie uždaviniai tikslu j moksl atstov veickl L.K.M. Akademijoje giliai prasmina ir tod l yra vertinga jiems Akademijos darbuose reikštis:

1. apžvalginiais pranešimais lie ian iais platesnes tikslu j moksl problemas ir tinkan iais kaip medžiaga gamtos filosofijai, bei kaip orientacija kitoms k rybin ms disciplinoms;

2. originaliniais moksliniais darbais, patiektais su platesniu vadu, kuris veda klausytojus d stomojo klausimo platesn supratim ;

3. tyrimo duomen sistemingu pertiekimu su konkre iu pri-
taikymu mažojo krašto savarankiškam kiui esan iam platesniojo
kinio kolektyvo organizacijoje.

Išvadoje tenka pažym ti, kad tiksli j moksl atstovams yra
prasminga ir vertinga reikštis lietuviškoje pasaulin je organiza-
cijoje, kaip kad yra Lietuvi Katalik Mokslo Akademija, kuriai
r pi k rybini disciplin vieningumas ir kuriai artima visumos
pažinimo linkm .

Adol f as Damušis

Detroit, Mich.